

Mit adhat a szakmánknak Szlovénia?

Szeptember 21-én magyarországi erdészekből és természetvédelmi szakemberekből álló társaság érkezett a szlovéniai Celjébe, szakmai tanulmányútra. A csapatban állami és magán-erdőgazdálkodók, erdészeti hatósági és természetvédelmi szakemberek egyaránt jelen voltak. A Pilisi Parkerdő Zrt. által szervezett háromnapos program során a szlovén Állami Erdészeti Szolgálat (továbbiakban Szolgálat) volt a vendéglátónk.

Szlovéniában a hazaitól merőben eltérő környezeti feltételek között gazdálkodnak, elsősorban fenyőfajokkal. A különbségek a szakirányítás, felügyelet terén még szembetűnőbbek. És mégis talán többet kaptunk a szlovén kollégáktól, mintha csupán változtatás nélkül alkalmazható módszereket leshetünk volna el.

Hegyoldalak vágásterületek nélkül – 1949 óta tilos a tarvágás

A látottak értékeléséhez érdemes kicsit megismernünk az ottani körülményeket. Szlovénia több mint 60%-át borítja erdő. Az ország legnagyobb részén 1000-1400 mm az éves csapadék, jobbra luc, jegenyefenyő, bükk alkotta állományokkal gazdálkodnak. Azt azonban hozzátették, hogy a három fő fajon kívül 70 egyéb fás szárú faj található erdeikben. 1949 óta tilos tarvágást alkalmazniuk, így az erdőterületeik 80%-án csoportos szálalással dolgoznak, kevés az egyesfa szálalás aránya.

A magánerdők aránya 80%, az átlagos méretük 2,3 ha. Tehát rendkívül jó klimatikus feltételek között, jobbra szálaló erdőkben gazdálkodnak, túlnyomó részben magánerdőkben. Ennél is érdekesebb, hogy a Szolgálat szakirányít, tervez és felügyel is. Elsőre kicsit furcsának tűnhet ez a rendszer, ám a gyakorlati példák alátámasztják sikerességét. A Szolgálat erdőmérnökei fejenként 2500 ha-ért felelnek, ott ők készítik el az erdészeti és vadászati üzemterveket (az általuk felvett adatok alapján). A magánerdőkben a tulajdonossal együtt történik a jelölés, így tő mellett eldől minden vitás kérdés. A gazdálkodónak egy bizonyos határig van beleszólása, kérheti, hogy több fát vágjanak ki, ha éppen pénzre van szüksége. De ez nem mehet az erdő rovására, erről gondoskodnak a Szolgálat munkatársai. 17 rendeltetést különböztetnek meg, ezek határozzák meg a gazdálkodás korlátait. A csoportos szálalás módszere miatt azonban lényegében nem különbözik a természetvédelmi célokat szolgáló (pl. Natura 2000) erdő kezelése a gazdaságiétól (erre sok példát láttunk). Az erdőterve-

zés alapját képező felvételezéseket évente elvégzik Szlovénia teljes erdőterületén. 100x150 m-es hálózatban (a maximum 250x500 m) felméri az újulati szintet, valamint a mintapont körül élőfakészletet és növedéket becsülnék.

Első példaként egy gazdasági rendeltetésű magánerdőt mutattak be vendéglátóink. Jegenyefenyővel, bükkal elegyes lucosban jártunk, 400-450 m³/ha élőfakészlet és 1200-1300 mm csapadék jellemezte. Az erdőgazdálkodás három legfontosabb szempontja a multifunkcionalitás, a fenntarthatóság és a természetesség. Ennek eléréséhez a csoportos szálalást alkalmazzák. A módszer megkívánja, hogy szinte minden fához odamenjenek és ehhez jól feltárt közelítőnyom-hálózatra van szükség.

A csoportos szálalás módszere a következőképpen alakul: a csoport legnagyobb átmérője 60 m lehet. Vastag rudas állományban kiválasztják a funkcióhordozó fákat, majd szálaló gyérítések során az ezeket zavaró egyedeket kivesszük. Amikor már csak a funkcióhordozó fák maradtak, 10-20 évig nem nyúlnak a csoporthoz. Majd amikor megérett a felújításra, 20-25%-onként 10 éves visszatéréssel letermelik a meghagyott faegyedeket.

Azzal nem foglalkoznak, hogy hol jelenik meg újulatscsoport, mert az erdő bárhol felújul, csak azzal törődnek, hogy a műveleteket időben elvégezzék. Az így kialakított, különböző korú újulatscsoportokat pedig lassan összekapcsolják. Ezzel érik el a vegyes korú állomány szerkezetet. Külön érdekességként jegyezték meg, hogy ha választani kell a luc, jegenye, bükk közül, a lucot vágják ki, a hegyi juhar viszont feltétlenül elsőbbséget élvez. Míg a luc köbmétere 85 €, a hegyi juhar kimagasló minőségű rönkjének köbméteréért 6000 €-t is elkérhetnek.

Itt azért álljunk meg egy pillanatra! Egyetlen juhar eladása után annyi bevételük van, mint egy hektár luc faanyaga után?! Ezt érdemes szem előtt tartani, amikor a szálalás gazdaságossága kerül górcső alá. Ehhez természetesen vadgazdálkodási adatokkal is szolgáltak. 3400 ha-on 130-140 őzet ejtenek el, 5-6 vaddisznót, ugyanennyi zergét és szarvasuk gyakorlatilag nincs. Az éves és a 10 éves vadgazdálkodási üzemterveket az előző kilövések és az újulat állapota alapján írják meg. Ez a

Terepi bemutató

hozzáállás követendő példa lenne hazánkban is. A jelenlegi „annyit jelentünk, amennyit lőni szeretnénk” gyakorlattal szemben a szlovén példa mindenképpen közelebb áll a szakmai alapokon nyugvó döntéshozatalhoz. Az ágazatok összehangolására is alkalmasabb lenne.

De térjünk vissza az első napi programunkhoz. A délután hátralévő részében ellátogattunk Vitanjébe, ahol megnéztük a *Herman Potocnik* emlékére állított úrkutatási látogatóközpontot.

A második napot Nazarje közelében, egy 200 éves családi gazdaság meglátogatásával kezdtük. 32 hektáron gazdálkodnak, melyből 25 hektár erdő, a többi legelő. Mindezt 22 méhcsaláddal egészítette ki vendéglátónk, aki évi 700 kilogramm jegenyefenyő-méz perget. Az évenkénti kitermelhető fatérfogat 460 m³, de 60-70 m³-nél többet nem vágat ki. Egyrészt most nincs szüksége sem fára, sem pénzre, másrészt az unokáinak a vagyonát őrzi. A helyi erdész-kollégák azért elmondták, hogy jelenleg túl magas az élőfakészlet a területen, így nemsokára erélyesebb belenyúlásokat kell előírni a tulajdonosnak. Az itteni szálalóerdő alapkonceptiója az, hogy egyszerre találhatók meg a felújulási szint, a középkorú és az érett egyedek. Két ok miatt döntöttek a csoportos szálalás mellett: a szálankénti túl bonyolult lett volna, illetve a tulajdonosnak időnként szüksége van pénzre, olyankor többet termelne, később sokáig nincs oka fát kivágni. Ez pedig pontosan a csoportos szálalás visszatérési idejével áll összhangban. És bár a régi idők emlékét már csak az 1812-ben, tölgyfagerendákból épített szénatároló őrzi, vendéglátónk a legnagyobb fenyője mellett méltán büszke szép erdejére.

A délutánt a Logarska-völgyben töltöttük. A gleccservölgy négy család tulajdonában van, ma már turisztikai központ. A '70-es években kezdték felfedezni a turisták a völgyet, nem sokkal később pedig autók lepték el a környéket. '86-ban nyilvánították védetté a területet, majd a völgyet birtokló gazdák hamarosan összefogtak. Ma már 3-4 állandó alkalmazottal dolgoznak, a turizmusból befolyó összeget pedig a természetvédelmi beavatkozásokra költik. A völgy igazi sikertörténet, ami remekül példázza, hogy mennyire vigyáznak a helyben élők az értékeikre. Felismerik, milyen kincseik vannak, kihasználják a lehetőségeiket és a magántulajdonnal, kisebb gazdaságokkal is ragyogóan elboldogulnak.

Utolsó nap a Celje körüli parkerdő kialakításának okait, módszereit mutatták meg a Szolgálat munkatársai. Több mint húsz évvel ezelőtt felismerték, hogy mekkora szakadék van a városi lakosság és az erdővel gazdálkodók között. A

Csoportos szálalás során különböző korú újulats csoportok jönnek fel

felismerést pedig cselekvés követte, mégpedig egy zseniálisan kidolgozott és véghezvitt program keretében. Sikerült meggyőzniük az önkormányzatot, hogy vásárolja meg a Celje körüli magánerdőket, ráadásul 20-30%-kal drágábban a piaci árnál.

Ez a folyamat 11 évig tartott, amiben a Szolgálat játszott az összekötő szerepet. Ezt követően lázas pályázatírásba kezdtek és megkezdődött a közjóléti infrastruktúra fejlesztése, mely 2000–2008 között 14 km-es úthálózatot teremtett. A projekt igen kifejező logót is kapott, melyben a fatörzs biztos alapja a háznak. A háznak, mely a várost, egyúttal a családok otthonát is jelképezi, és amit a fa lombkoronája védelmez, akár a várost az azt körülvevő parkerdő. Az ösvények mentén elhelyezett tájékoztató oszlopokon pedig elmagyarázzák azokat a sarkalatos pontokat, melyeket a lakosság információ hiányában eddig nem értett és kifogásolt.

A veszélyes fák egy részét például döntés után a helyszínen hagyják, a mellette található oszlopon pedig elmagyarázzák, hogy miért kellett az út menti fákat kivágni. A szemléletformáló program része, hogy a Szolgálat erdészei az összes általános és középiskolai osztályt oktatással egybekötött túrra viszik, erre a célra számos berendezést alakítottak ki a tanösvény mentén. Így a gyerekek a saját szüleiket nevelik, sőt, megmutatják és elmagyarázzák nekik az erdő, az erdőgazdálkodás működését és szükségességét. A parkerdő központi

Celje körüli parkerdő

részen pedig 6,5 m magasan a fák között építettek egy faházat, éppen úgy, ahogy a szimbólumban is látható. Az egész koncepció rendkívül átgondolt és precízen kivitelezett.

A tanulmányút legnagyobb tanulsága mégis a szlovén kollégák hozzáállása, kimagasló szakértelme és előremutató szemléletmódja volt. Természetesen az erdőművelési módszerekből is tanulhatunk, felhasználhatjuk, igazíthatjuk hazánk természeti viszonyaihoz, gazdálkodási körülményeihez. Erre egyre nagyobb az igény és a szükség is! Az azonban példaértékű, ahogyan felismerik a problémáikat, következetesen az alapoktól építik fel a megoldást, és kihasználják az adottságaikat. Ha csak egyvalamit hozhatnák haza Szlovéniából, a felismerés képességét választanám. A szakmánkban, a természeti környezetben megbúvó lehetőség felismerésének a képességét. Ez a szemléletmód pedig magában hordozza a tényleges megoldásokra való törekvést, legyen az az ágazatok összehangolása, a civilekkel folytatott kommunikáció vagy csupán a gazdálkodási módszereink újragondolása.

Horváth Márk

em. h., vadgazda mérnök

A szakmai út és a beszámoló a „Továbbfejlesztett kommunikáció, együttműködés és kapacitásbővítés a Natura 2000 erdők biodiverzitásának megőrzése érdekében” c. projekt, LIFE+ Információ és Kommunikáció, Élet az Erdőben, LIFE13 INF/HU/001163, LIFEinForest pályázat keretében valósult meg.